

ПРИНЦИПИ ТА УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАЙБУТНІХ МУЗИЧНИХ КЕРІВНИКІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖАХ

В статті аналізуються форми і методи організації педагогічної практики в педагогічних коледжах. В цьому контексті розглядаються учебні плани і програми педагогічної практики по спеціальності «Музыкальное воспитание» учебних заведений данної категорії.

Ключевые слова: *організація педагогічної практики, учебний план, програма педагогічної практики, види практики.*

Розглядаючи педагогічну практику як один із найважливіших засобів забезпечення фахової підготовки майбутніх вчителів, більшість науковців вважає, що ефективність її проведення безпосередньо залежить від якості організації та вибору методів керівництва студентами. Тому О. Абдулліна, О. Біда, В. Бондарь, В. Журавльова, Н. Кізло, Р. Кушнір, Б. Мітюров, С. Познанський, Н. Смирнова, В. Тарантей, Н. Шумило та інші значну увагу приділяють змісту та організації педагогічної практики. Результатами їх напрацювань стали чотири навчальні посібники під назвою «Педагогічна практика студентів», видані відповідно у 1972, 1989, 1991 та 2004 роках [1; 2; 9; 10].

До цієї проблеми звернулися й науковці в галузі музичної освіти. Так, А. Болгарський, Т. Бодрова, В. Бриліна, Л. Масол, І. Найдьонов, І. П'ятницька-Позднякова, А. Сидоренко в навчально-методичних посібниках для студентів педагогічних університетів розглядають теоретико-методичні засади організації та проведення педагогічної практики студентів у загальноосвітніх школах з предмету «Музика», розкривають зміст кожного її етапу, подають організаційну схему практики у початковій та основній школі [3; 7; 11].

Вчені вважають, що організація педагогічної практики повинна ґрунтуватися на принципах зв'язку з життям, відповідності змісту і організації практики вимогам, які стоять перед школою та учителем; систематичності, ускладненні її змісту і методів організації від курсу до курсу; зв'язку практики з вивченням теоретичних дисциплін; комплексного характеру практики, поєднання різних видів діяльності студентів у школі; інтеграції вищого навчального закладу і бази практики; диференціації та індивідуалізації змісту організації педагогічної практики» [5, с. 53–54; 4, с. 191].

Враховуючи їх думки та досліджуючи організаційно-змістову модель педагогічної практики студентів коледжу, ми прийшли до висновку, що необхідно ґрунтовно вивчити документи, в яких зафіксований зміст організації навчального процесу та педагогічної практики (навчальні плани та програми практики) [6; 8; 12; 13].

Щодо питання організації педагогічної практики, то ми проаналізували її стан у декількох педагогічних коледжах (Луцькому, Мукачівському, Уманському, Коломийському), Білгород-Дністровському училищі Південноукраїнського державного педагогічного університету, Хмельницькій педагогічній академії (І рівень акредитації «молодший спеціаліст») спеціальності «Музичне виховання». Слід наголосити на тому, що нас цікавив насамперед зміст навчальних планів та програм з педагогічної практики навчальних закладів саме мистецького спрямування. Було проаналізовано кількісний показник та визначено терміни проходження майбутніми вчителями музики та музичними керівниками всіх видів педагогічної практики, вивчено організаційні підходи щодо кожного її виду. Тобто, нами проведено оцінювання організації і перебігу педагогічної практики. Звертаємо увагу на те, що навчальні плани та програми педагогічної практики є основними нормативними документами педагогічних коледжів, що визначають організацію навчального процесу.

Спираючись на вищезазначені нормативні документи, ми розглянули кількісний склад різновидів практики та визначили семестри її проведення. Отже, відповідно до вимог та пропозицій державної документації педагогічна практика студентів більшості педагогічних коледжів включає такі види: практика з позанавчальної виховної роботи (практика в ролі помічника вихователя і музичного керівника, помічника класного керівника та вчителя музики), пробні і показові заняття в дошкільних закладах, літня педагогічна практика, пробні та показові уроки в школі, керівництво шкільним хором, переддипломна педагогічна практика.

У навчальних планах і програмах педагогічної практики училищ і коледжів розглядаються різні види практики. Однак слід звернути увагу на те, що в навчальних закладах є розбіжності у назвах видів (головних) та підвидів педагогічної практики. Так, у деяких коледжах та училищах (Білгород-Дністровському, Хмельницькому, Уманському, Коломийському) практика розподіляється за основними видами: навчальну та виробничу, а в Луцькому та Мукачівському – на навчальну та педагогічну практику. Цікаво, що в Мукачівському коледжі в програмі педагогічної практики виокремлено виробничу та навчальну, а в навчальному плані замість виробничої розкриваються підрозділи педагогічної практики. На нашу думку, є доцільним поділ педагогічної практики на навчальну та виробничу. Саме при об'єднанні навчальної та виробничої практики виникає повноцінна педагогічна практика (навчально-виробнича).

Слід зауважити, що один із підрозділів навчальної практики у зазначених вище закладах, при однаковому змістовому навантаженні, має різні назви, а саме: «Підготовка до роботи в літній період» (навчальний план Луцького педагогічного коледжу), «Підготовка до літньої педагогічної практики» (навчальний план Білгород-Дністровського училища), «Підготовка до роботи з дітьми влітку» (навчальний план Хмельницької педагогічної академії), «Підготовка до роботи з дітьми в оздоровчих таборах» (програма з педагогічної практики Хмельницької педагогічної академії). У Коломийському та Мукачівському коледжах цей вид практики зазначений як «Навчальна практика».

На цей вид практики відведено від 30 до 54 годин відповідно до навчальних планів різних навчальних закладів (училищ та коледжів). Необхідно зазначити, що даний підрозділ навчальної практики планується як у 3 семестрі (Білгород-Дністровське училище), так і в 6 (Луцький, Коломийський та Мукачівський коледжі, Хмельницька педагогічна академія) та триває від половини до одного тижня.

У деяких учбових закладах навчальна практика містить «Введення в практику» (Білгород-Дністровське училище), що проводиться в 6 семестрі протягом 1 тижня, та «Фольклорну» практику, на яку відведено від 60 до 88 годин. Цікаво, що «Фольклорна» практика в Білгород-Дністровському училищі зараховується до виробничої практики, а не навчальної та проходить в 4 семестрі протягом 2 тижнів.

Однією із складових виробничої чи педагогічної (як зазначено у програмах деяких закладів) практики є «Практика з позанавчальної виховної роботи», на яку відведено від 48 до 72 годин (відповідно до навчальних планів Мукачівського та Коломийського коледжів, Хмельницької педагогічної академії та програми педагогічної практики Луцького коледжу). В інших закладах цей вид практики має назву «Позакласна виховна робота» і відбувається в 4 семестрі протягом 1 тижня (навчальні плани Білгород-Дністровського училища та Луцького коледжу). Основу цього виду складає «Практика в ролі помічника вихователя і музичного керівника» (3 семестр), а також «Практика в ролі помічника класного керівника» (4 семестр) (навчальні плани Мукачівського, Коломийського та Уманського коледжів, програма педагогічної практики Луцького коледжу).

У навчальному плані та програмі з педагогічної практики Хмельницької педагогічної академії є наявні розбіжності стосовно кількості годин, відведених на різні види практики. Так, у навчальному плані «Практика з позанавчальної виховної роботи» остання відбувається протягом 72 годин, а в програмі педагогічної практики вона

проходить в 4 семестрі, протягом 18 тижнів – 48 годин. У навчальному плані зазначено: «Практика в ролі помічника музичного керівника дошкільного закладу» – 48 годин, а в програмі педагогічної практики цей вид практики рекомендовано проводити в 3 семестрі протягом 16 тижнів – 32 години.

Необхідно зауважити, що в Мукачівському коледжі та Хмельницькій академії «Практика в ролі помічника вихователя» виокремлена з дисципліни «Практика з позанавчальної виховної роботи», що на нашу думку є недоцільним. Адже під час практики з позанавчальної виховної роботи в дошкільних навчальних закладах студенти-практиканти зобов'язані надавати усіляку допомогу не тільки музичним керівникам, а й вихователям. Так, під час практики в ролі помічника вчителя музики і класного керівника в загальноосвітніх школах студент-практикант проводить (як мінімум) п'ять заходів, один з них заліковий (за бажанням практиканта).

У вищих навчальних закладах I–II ступеня акредитації практика у дошкільному навчальному закладі має такі назви: «Практика зі спеціалізації» (Білгород-Дністровське училище), «Музичний керівник» (Уманський коледж), «Пробні заняття в дитячому садку» (Луцький коледж), «Пробні і показові заняття в дошкільному навчальному закладі» (Мукачівський коледж, Хмельницька академія).

На початку навчального року на 3 курсі протягом перших трьох або чотирьох днів підпрактики (відповідно до навчальних планів різних коледжів та училищ) проводяться спостереження за організацією навчально-виховного процесу з музичного виховання в дошкільному навчальному закладі. Нагадаємо, що в цей самий навчальний час учні розподіляються за групами і складають з методистом коледжу і музичним керівником дошкільного закладу план педагогічної практики на I півріччя (план II півріччя складається на початку наступного семестру). Пробні музичні заняття проводяться протягом 5-6 семестрів за розкладом (один раз в тиждень) у межах 120–132 годин. За час практики студенти проводять в самих різноманітних формах від 16 до 20 пробних музичних занять (відповідно до програм педагогічної практики вищезазначених закладів), одне з них з проходить з обов'язковим використанням додаткового інструменту.

Вважаємо доцільним підкреслити довільний вибір кількості годин в програмах педагогічної практики різних коледжів та училищ на різні види занять. Якщо в програмі педагогічної практики одних коледжів пропонується студенту відвідати і проаналізувати 4–6 музичних занять, то в інших 6–8. Кількість занять з фізкультури та ранкової гімнастики, які необхідно відвідати, коливається від 1 до 4 в різних педагогічних коледжах та училищах. Що стосується вечорів розваг, то кількість обов'язкових відвідань коливається від 1–2 до 3–4 відповідно до навчальних планів коледжів.

Стосовно літньої практики, то цей вид має назви: «Літня практика в таборах» (Луцький коледж), «Літня практика у дитячих оздоровчих таборах» (Хмельницька академія та Коломийський коледж), «Літня практика» (Уманський та Мукачівський коледжі, Білгород-Дністровське училище). Цей вид практики в більшості коледжів та училищ здійснюється в 6 семестрі протягом чотирьох тижнів. Відповідно до навчальних планів та програм з практики різних вищих навчальних закладів I та II ступеню акредитації, на літню практику відводиться від 66 до 120 годин. Види виховної роботи в період літньої педагогічної практики такі: організаційна педагогічна робота; трудове і економічне виховання; естетичне виховання; моральне виховання дітей і підлітків; екологічне виховання; фізичне і гігієнічне виховання, патріотичне виховання.

Пробні уроки і заняття в школі готують студентів до виконання обов'язків учителя музики. Перші два тижні студенти знайомляться з специфікою роботи даного учителя в конкретному навчально-освітньому закладі. Практика в школі проходить під назвами: «Вчитель музики» (Уманське училище), «Пробні уроки в школі» (Білгород-Дністровське училище), «Пробні заняття в школі» (Луцький коледж), «Пробні показові заняття в школі» (Луцький коледж), «Пробні уроки і позакласне заняття» (Хмельницька академія). Цей вид педагогічної практики проводиться в 7 семестрі (Коломийський коледж, Білгород-

Дністровське училище, Хмельницька академія) або 7 та 8 семестрах (Уманський, Мукачівський та Луцький коледжі) один раз на тиждень. За час практики студенти проводять в найрізноманітніших формах від 9 пробних занять (Коломийський коледж, Білгород-Дністровське училище) до 30–37 (Уманський, Мукачівський та Луцький коледжі), одне з них з використанням додаткового інструменту.

У більшості навчальних закладів (Луцькому, Мукачівському коледжах та Білгородському училищі) виокремлено також як самостійний вид практики «Керівництво шкільним хором» або «Керівництво шкільним хором, ансамблем, оркестром». В Уманському та Коломийському коледжах, Хмельницькій академії вищезазначений вид практики не зазначений у навчальному плані. У програмі практики Хмельницької академії «Керівництво хором» об'єднано з «Пробними уроками і позакласними заняттями в школі». Щодо часу проведення цього виду практики, то в більшості коледжів і училищ цей вид практики відбувається у 8 семестрі (Луцькому, Мукачівському педагогічних коледжах та Білгородському училищі). У навчальному плані Мукачівського та програмі практики Коломийського педагогічних коледжів «Керівництво шкільним хором» заплановано проводити в 7–8 семестрах та об'єднано в 8 семестрі з «Переддипломною практикою».

Такий вид педагогічної практики як «Показові уроки і заняття в школі та дошкільних закладах» проводяться для ілюстрації методів і прийомів організації навчально-виховної роботи з дітьми. Нагадаємо, що ці уроки і заняття проводять в основному викладачі педагогічних училищ і коледжів паралельно з викладенням відповідних розділів методики музичного виховання в школі і дошкільних закладах за рахунок часу, відведеного навчальними планами на практичні заняття з цих дисциплін. Тобто, показові заняття проводяться в дошкільному навчальному закладі в 5 та 6, а в загальноосвітніх школах — в 7 та 8 семестрах.

Деякі показові уроки мають право проводити найкращі вчителі музики шкіл і музичні керівники дошкільних закладів під керівництвом викладачів методики музичного виховання коледжів і училищ. Викладачі в календарно-тематичних планах вказують теми показових уроків і занять, приблизні терміни їх проведення, класи, вікові групи. Плани показових уроків і занять обговорюються предметними комісіями і включаються завідуючим виробничою практикою у введений план практики на семестр [13, с.10].

Завершальним етапом практичної підготовки майбутнього вчителя музики є «Переддипломна педагогічна практика в школі». Цей вид практики рекомендовано проводити на 4 курсі. Відповідно до навчального плану переддипломна практика проходить в 8 семестрі (4 тижні у відриві від теоретичного навчання). До неї допускаються студенти педагогічних училищ, які успішно виконали всі попередні види практики.

Зауважимо, що переддипломна практика в декількох коледжах (Луцький, Мукачівський) на музичному відділі існує без відриву від навчання. Існує пояснення до навчального плану, в якому висвітлено недоцільність відрядження студентів-випускників перед Державними іспитами на практику з відривом від навчання. Вищезазначене аргументується тим, що коли студенти не відвідують заняття в коледжі протягом 4 тижнів, вони втрачають багато навиків з профільюючих навчальних дисциплін (основного інструменту, диригування та інших), а це погіршує якісний рівень індивідуальних та групових виступів на Державних іспитах і на вступних екзаменах до вищих навчальних закладів тощо. За рішенням адміністрації зазначених закладів, у 7 та 8 семестрах студенти-практиканти проходять педагогічну практику в загальноосвітніх школах один раз на тиждень. При цьому такий вид практики як «Керівництво шкільним хором, ансамблем, оркестром» відбувається паралельно в 8 семестрі та проводиться впродовж 2 годин на тиждень. Кількість проведення уроків студентами-практикантами розподілено таким чином: 12 уроків музики в 1–4 класах, 12 уроків музики в 5–8 класах, від 3–до 8 класу - позакласні заняття.

Проаналізувавши навчальні плани та програми педагогічної практики зазначених вищих навчальних закладів I–II ступеню акредитації, ми зробили висновки, що в цих документах є наявні суттєві розбіжності в кількісній та якісній характеристиці всіх видів педагогічної практики, а також є певні недоліки в розподілі годин. Так, майже в усіх навчальних планах не визначено кількості годин, призначених на кожен вид практики, різняться назви видів практики та їх терміни проведення, є розбіжності в оформленні навчальних планів, часто дуже мало приділяється уваги навчальній практиці.

Наголосимо на тому, що розбіжності в навчальних планах та програмах педагогічної практики зустрічаються і в окремо взятому закладі, тобто є випадки, коли надаються різні назви видів педагогічної практики та терміни їх проходження в навчальних планах і програмах педагогічної практики одного й того окремо вказаного закладу. На нашу думку, ці випадки не є коректними. Адже саме навчальні плани та програми практики педагогічних училищ і коледжів («Педагогічна практика для спеціальності «Музичне виховання» кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст») несуть в собі необхідну інформацію та існують для того, щоб надавати адекватні та конкретні рекомендації щодо: виокремлення видів педагогічної практики в дошкільних навчальних закладах і загальноосвітніх школах; кількості та якості проведення студентами-практикантами занять та уроків; фіксації кількісного показника годин проведення кожного виду практики та визначення семестрів на всі види практики.

Сучасні програми педагогічної практики коледжів і училищ засновані на нормативних документах «Положенні про проведення практики студентів вищих навчальних закладів освіти України» та «Проекті програми педагогічних училищ «Педагогічна практика для учнів спеціальності 03.05 «Музичне виховання», які були рекомендовано до впровадження у 1992 та 1993 роках. Очевидно, що деякі пропозиції дещо застаріли. Адже в програмах більшості зазначених нами навчальних закладів на сьогодні існують рекомендації щодо проведення практики в підготовчій групі дошкільнят, якої вже не існує.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що всі зазначені вище недоліки свідчать про необхідність переглянути зміст навчальних планів і програм педагогічної практики з метою упорядкування в них вимог з організаційних питань щодо практики (виокремлення відповідних видів практики, кількості годин та семестрів), їх адаптації до сучасних вимог.

Література

1. *Абдуллина О. А., Загрязкина Н. Н.* Педагогическая практика студентов: Учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1989. – 175 с.
2. *Біда О. А., Рожко Л. М., Комар О. А.* Педагогічна практика [посіб. для студентів] / О. А. Біда, Л. М. Рожко, О. А. Комар. – Київ : Науковий світ, 2004.
3. *Болгарський А. Г., Бодрова Т. О.* Педагогічна практика у загальноосвітніх навчальних закладах з предмету «Музика»: [навч.-метод. посіб.] / А. Г. Болгарський, Т. О. Бодрова — Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. — 130 с.
4. *Дровнікова А. Г.* Безперервна педагогічна практика як умова успішної педагогічної діяльності // Педагогічні науки № 3, 2007. С.–191-195.
5. *Казакова Н. В.* Організаційно-методичні засади педагогічної практики майбутніх учителів початкової школи в умовах ступеневої підготовки: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2004. – 209 с.
6. *Методичні рекомендації* для проведення педагогічної практики «Уроки музики й заняття в школі» та «Переддипломної практики» (вчителям загальноосвітніх шкіл, студентам, методистам музичного відділення Коломийського педагогічного коледжу Прикарпатського університету імені Василя Стефаника). Авторський колектив – К : КПКНУ, 2004. – 30 с.

7. **Найдьонов І. М., Бриліна В. Л., Сидоренко А. В.** Педагогічна практика студентів музично-педагогічних факультетів [навч.-метод. посіб.] / І. М. Найдьонов, В. Л. Бриліна, А. В. Сидоренко. Вид. третє, доповнене. Київ «Освіта України» – 2006 р., – 179 с.
8. **Педагогічна практика** в системі ступеневої підготовки вчителя музики, етики та естетики (навчальна програма) / Укладач Машкіна Л. А. – Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2006. – 28 с.
9. **Педагогическая практика студентов:** Учеб. пособие / В. П. Тарантей, И. А. Карпюк, И. Н. Прокопьев и др.; Под ред. В. П. Тарантея. – Мн.: Университетское, 1991. – 206 с.
10. **Педагогічна практика студентів** / за ред. проф. А. Д. Бондаря. – К.: Вища школа, 1972. – 252 с.
11. **Педагогічна практика з дисциплін мистецького спрямування:** технології провадження у навчальний процес ЗОШ. Навчальний посібник // За редакцією П'ятницької-Позднякової І. С., – Миколаїв: Вид-во Миколаївського державного університету. 2006 — 116 с.
12. **Програма педагогічних училищ.** Педагогічна практика для спеціальності «Музичне виховання». – Луцьк, 2009. – 16 с.
13. **Програма педагогічних училищ.** Педагогічна практика для спеціальності «Музичне виховання». – Мукачеве, 2009.– 20 с.

УДК 378.147:793.31

Сердюк Т.І.

МУЛЬТИМЕДІЙНА ЕЛЕКТРОННА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ

В статтє теоретически обосновываются возможности использования мультимедийных средств обучения. Предлагаются рекомендации по применению авторской электронной энциклопедии в профессиональной подготовке будущих учителей хореографии.

Ключевые слова: мультимедийные средства, электронная энциклопедия, будущий учитель хореографии.

Досягнення якісно нового рівня підготовки майбутніх учителів не можливе без широкого використання інформаційних технологій – мультимедійних засобів, оскільки вони дозволяють підсилити вплив на аудиторію, активізувати пізнавальну діяльність студентів, інтенсифікувати навчання та суттєво підвищити якість навчального процесу.

Медіаосвіта як фактор естетичного розвитку особистості активно досліджувалася різними вченими. Зокрема, провідний спеціаліст в галузі медіаосвіти Ю.Усов [5] вважав, що медіаосвіта – це процес розвитку особистості засобами та на матеріалі засобів масової комунікації. На думку О.Коношевського [2], індивідуально зорієнтована самостійна робота студентів із використанням мультимедійних засобів покликана сприяти здійсненню власних устремлінь студента, допомогти його самореалізації, розвинути вміння розв'язувати складні завдання, сприяти формуванню творчого мислення і, як наслідок, формувати високоосвічену особистість. Застосування мультимедійних засобів, вважає науковець, дає змогу більш повно виявити і реалізувати можливості особистості студента, враховує його індивідуальні особливості, рівень підготовки, створює умови для розвитку його інтелектуальних й особистісних якостей, творчих і комунікативних здібностей до самонавчання, саморозвитку і самореалізації.

На думку О.Чайковської [6], використання мультимедійних програм у навчальному процесі суттєво підвищує інтелектуальні можливості студентів. Науковець переконана, що мультимедійні засоби забезпечують оптимізацію навчального процесу і разом з тим